

KIBRIS'IN KUZEYİNDE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU

Ocak-Aralık 2022

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

**İnsan
Hakları
Platformu**
Human Rights Platform

KIBRIS'IN KUZEYİNDE
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU
Ocak- Aralık 2022

Hazırlayan
Öncel Polili

Katkıda Bulunanlar
Ali Dayıoğlu - **Editör**
Suay Özgür - **Araştırmacı**
Adem Arkadaş - **Uzman Görüşü**

Yayınlayan
İnsan Hakları Platformu

Birinci Baskı
Mart 2023, Lefkoşa

Tasarım
Cypdes Factory Advertising

Girne Caddesi 168, Lefkoşa
insanhaklariplatformu@gmail.com
ihp.hrp **ihp.hrp** **ihp_hrp**

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

**İnsan
Hakları
Platformu**
Human Rights Platform

KIBRIS'IN KUZEYİNDE
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU
Ocak- Aralık 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	5
GİRİŞ	5
METODOLOJİ	6
KIBRIS'IN KUZEYİNDE İNSAN HAKLARI İZLENMESİ İLE İLGİLİ DURUM	6
HUKUKİ ÇERÇEVE	6
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLGİLİ ANALİZLER	8
1. 'CEZA ÖNGÖREN SINIRLAMALAR'	8
i. 'MEVZUAT'	8
ii. UYGULAMA	10
2. SİVİL İÇERİKLİ SINIRLAMALAR	11
i. 'MEVZUAT'	11
ii. UYGULAMA	11
3. BİLGİ EDİNME HAKKI	12
i. 'MEVZUAT'	12
ii. UYGULAMA	13
4. MEDYANIN BAĞIMSIZLIĞI	13
i. 'MEVZUAT'	13
ii. UYGULAMA	18
5. YAZILI MEDYA	19
i. 'MEVZUAT'	19
ii. UYGULAMA	19
6. RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI	20
i. 'MEVZUAT'	20
ii. UYGULAMA	21
7. MEDYA ÇEŞİTLİLİĞİ	21
i. 'MEVZUAT'	21
ii. UYGULAMA	21
8. KAMUSAL YAYINCILIK	21
i. 'MEVZUAT'	21
ii. UYGULAMA	22
9. DİJİTAL HAKLAR	22
i. 'MEVZUAT'	22
ii. UYGULAMA	22
10. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	23
SONUÇ VE ÖNERİLER	23

ÖZET

Bu rapor, 2022 yılında Kıbrıs'ın kuzeyinde ifade özgürlüğüyle ilgili 'mevzuatın' ne olduğuyla, bunun uygulanmasıyla ve konuyla ilgili olarak yaşanan gelişmelerle ilgilidir. Bu çerçevede, Kıbrıs Türk toplumunda insan hakları izlenmesi ile ilgili durum, 'hukuki çerçeve', ifade özgürlüğüyle ilgili yasal analizler ve uygulamalar özellikle incelenmiştir.

İç hukukun parçası olan insan hakları sözleşmelerinin yanı sıra 'Anayasa' da ifade özgürlüğünü özel ve detaylı bir şekilde garanti altına almaktadır. Ancak, otoriteler birçoğu İngiliz Sömürge döneminden kalan ve ifade özgürlüğü ile çelişen 'mevzuatı' değiştirmek bir yana dursun, bu düzenlemeleri daha sert bir hale getirmeye çalışmaktadırlar. Önceki yıllara nazaran 2022 yılında, ifade özgürlüğü ile çelişen ve kişilerin özgürlüklerinden mahrum kalma cezalarını içeren 'mevzuat', özellikle yönetici siyasilerin eleştirilmesi halinde sıklıkla kullanılmıştır. Bu tür davalar açılırken AİHM içtihadı göz önünde bulundurulmamaktadır.

İfade özgürlüğüyle doğrudan ilişkili olan kamu yayıncılığı konusuna gelince, bu yönde yayın yapan kuruluşların yönetimi bağımsız bir görüntüye sahip değildir. Birçok kez bu kuruluşlar hükümetin yayın organı olarak değerlendirilmişlerdir. Özel medya kuruluşlarının bağımsızlığının korunması için 'Basın İş Yasası' gibi bazı 'yasal' düzenlemeler olsa da basın çalışanlarının yeterince korunduğunu söylemek mümkün değildir.

Paris İlkeleri'ne' uygun bir şekilde kurulmuş Ulusal İnsan Hakları Kurumu'nun² olmayışı ifade özgürlüğünün gelişmesi konusunda bir eksikliklerdir.

GİRİŞ

Bu raporun amacı, 2022 yılında ifade özgürlüğüyle ilgili olarak meydana gelen olayları analiz etmek, 'uluslararası insan hakları sözleşmeleri', 'Anayasa' ve mahkemelerin içtihatları doğrultusunda değerlendirmektir. Bunların dışında, ifade özgürlüğüyle ilgili olan kurumların 'yasal' yapıları da uluslararası insan hakları mevzuatı çerçevesinde değerlendirilecektir.

İfade özgürlüğü ile ilgili olarak 'Kıbrıs Türk Toplumunu Anayasası', Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ile uyumludur. İfade özgürlüğünü destekleyici maddeler 'Anayasa'da da yer almaktadır. Buna rağmen aşağıda açıklanacağı şekilde bazı 'yasaların' yürürlükte olması dahi ifade özgürlüğü ile çelişmektedir.

¹ İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması İçin Kurulan Ulusal Kuruluşların Statüsüne İlişkin İlkelerin Belirlendiği mevzuat.

² "Anayasal veya yasal düzeyde, insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi için kurulmuş kamu kurumlarıdır. Kamu 'idaresi' içinde yer almakla birlikte işleyiş olarak hükümetten bağımsız kurumlardır". (<https://www.tihk.gov.tr/kategori/pages/BM-ve-Ulusal-insan-Haklari-Kurumlari#:~:text=U%C4%B0HK'ler%20anayasal%20veya%20yasal,%C5%9Fleyi%C5%9F%20olarak%20h%C3%BCkmetten%20ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z%20kurumlard%C4%B1r.>) erişim tarihi 17/5/2023.

METODOLOJİ

Bu rapor hazırlanırken, özellikle, basında çıkan ifade özgürlüğüyle ilgili haberler taranmıştır. Bununla beraber, söz konusu haberlerin birçoğu mahkemeye taşındığı için mahkemelerde ilgili davalar da takip edilmiştir.

Bu raporun hukuki bölümleriyle ilgili olarak “black letter” yani siyah mektup metodu kullanılmıştır. Rapor için araştırma yapılırken çoğunlukla birincil kaynaklara bakılmış ve bu kaynaklar üzerinden yazarın kendi tecrübeleri çerçevesinde yorum yapılmıştır. Bu birincil kaynaklar, Kıbrıs Türk toplumunda var olan ‘Anayasa’, ‘yasalar’ ve konuyla ilgili anahtar davalardır. ‘Yasal’ durumun yanında söz konusu ‘yasaların’ nasıl uygulandığı da incelenmiştir.

KIBRIS’IN KUZEYİNDE İNSAN HAKLARI İZLENMESİ İLE İLGİLİ DURUM

1974’ten sonra adanın kuzeyinde insan haklarının korunması her zaman sorunlu olmuştur. Her ne kadar, aşağıda belirtileceği şekilde ifade özgürlüğünü koruyan uluslararası sözleşmeler iç hukukun parçası olsa da, Kıbrıs’ın kuzeyindeki siyasi yapının *de facto* durumu kendine özgü bir uluslararası denetim sağlamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM), Loizidou ile Türkiye davasındaki kararından sonra, Türkiye’nin Kıbrıs’ın kuzeyindeki insan hakları ihlallerinden sorumlu olduğu kabul edilmiştir.³ Benzer kararlar, Birleşmiş Milletler’in (BM) insan hakları sözleşmelerinin nasıl uygulandığını denetleyen organlardan birisi olan İnsan Hakları Komitesi tarafından da verilmiştir.⁴ Hal böyle olmasına rağmen, Kıbrıs’ın kuzeyinde ne AİHM’e ne de İnsan Hakları Komitesi’ne hatırı sayılır şekilde başvuru yapılmaktadır.

Diğer taraftan, Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi insan hakları konusunda en etkin sivil toplum kuruluşları da Kıbrıs’ın kuzeyindeki insan hakları uygulamalarına yıllık raporlandırmalarında yer vermemektedirler.

Yerel sivil toplum örgütleri de gerek kaynak yetersizliği, gerek Kıbrıs’ın kuzeyinde insan haklarının yeterince kavranmayışı gerekse de baskılar sebebiyle yeterince aktif olamamaktadırlar.

HUKUKİ ÇERÇEVE

Düşünce özgürlüğü, kişilerin serbestçe düşünce ve bilgilere ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına ya da başkalarıyla birlikte (dernek, toplantı, sendika vb.) çeşitli yollarla (söz, basın, resim, sinema, tiyatro vb.) serbestçe açıklayabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir.⁵ Düşüncelerin dışa aktarılması ise ifade özgürlüğü olarak tanımlanır. ‘Anayasa’nın 1. maddesine göre, demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan laik bir Cumhuriyettir. Düşünce özgürlüğü, ‘Anayasa’da diğer haklara nazaran daha detaylı bir şekilde korunmuştur.⁶ Düşünce özgürlüğü dışında, düşünce özgürlüğüyle ilgili olan Bilim ve Sanat Özgürlüğü,⁷ Basın Özgürlüğü,⁸ Gazete, Dergi ve Broşür Çıkarma Hakkı,⁹ Kitap Çıkarma Hakkı,¹⁰ Basın Araçlarının Korunması,¹¹ Basın Dışı Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı¹² da ‘Anayasa’ tarafından özel olarak koruma altına alınmıştır.

Bu hak ve özgürlüklerin özel olarak korunmalarının önemi her birisi için farklı sınırlama sebeplerinin olmasıdır. ‘Anayasa’nın 11. maddesi genel olarak hak ve özgürlüklerin hangi hallerde sınırlanabileceğini düzenlerken, 24.(3) maddesi özel olarak düşünce, söz ve anlatım özgürlüğünün hangi hallerde sınırlanabileceğine ilişkin düzenlemeler getirmektedir. İfade özgürlüğünün kapsamında olan basın özgürlüğü, gazete, dergi ve broşür çıkarma hakkı, kitap çıkarma hakkı ve basın araçlarının korunması sınırlama sebepleri ise özel olarak sırasıyla ‘Anayasa’nın 26., 27. ve 28. maddelerinde düzenlenmiştir. AİHS’in 10.(2) maddesi ise ifade özgürlüğünün hangi hallerde sınırlanabileceğini düzenlemektedir.

‘Anayasa’ ve AİHS’in sınırlama sebepleri uyumludur. AİHS’in 10.(2) maddesinde yukarıda sıralanan meşru sebepleri sadece sınırlama sebebi olarak görmemiş, onları formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlar şeklinde tanımlamıştır. ‘Anayasa’nın 24.(3) maddesindeki meşru sebepler ise koşullar, sınırlamalar veya cezalar olarak tanımlamıştır. Ancak, ‘Anayasa’nın 24.(3) maddesi düşünce, söz ve anlatım özgürlüğünün **yalnızca** ‘Anayasa’nın 24.(3) maddesinde düzenlenen yöntemlere, koşullara, sınırlamalara veya cezalara tabi tutulabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda, ‘Anayasa’nın 11. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklerin özü ve sınırlanmasındaki meşru sebeplerin, 24. maddede düzenlenen düşünce, söz ve anlatım özgürlüğünün sınırlanması için kullanılmaması gerekir. Bununla beraber, düşünce, söz ve anlatım özgürlüğünün dışında basın özgürlüğü, gazete, dergi ve broşür çıkarma hakkı, kitap çıkarma hakkı ve basın araçlarının korunması ile ilgili ayrı düzenlemeler yapıldığı için de bu özgürlüklerle ilgili sınırlama sebepleri dışına çıkılmaması gerekmektedir.

Diğer taraftan, AİHS 10.(2) maddesinde düzenlenen formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımların hepsi aynı kelimelerle olmasa da ‘Anayasa’da yer bulmuştur. Halbuki, AİHS’deki sınırlama sebepleri Avrupa ülkelerindeki sınırlama sebeplerinin toplamıdır.¹³ Bu sınırlama sebeplerinin hepsi ‘Anayasa’da yer almıştır.

İfade özgürlüğü ile doğrudan ilgili olan iç hukukun parçası uluslararası sözleşmeler aşağıdaki gibidir.

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (madde 10) (1962)
2. Kişisel ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi (madde 19) (2004)
3. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (2004)
4. Her Çeşit Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (madde 5.d.viii) (2004)
5. Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1996)
6. Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (madde 21) (2010)
7. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (madde 13) (1989)

‘Anayasa’nın ifade özgürlüğü ile ilgili düzenlemeleri uluslararası sözleşmelerle uyumlu olmasına rağmen, bu konudaki ‘mevzuatta’ kimi sıkıntılar söz konusudur. Buna rağmen ‘mevzuatın’ uluslararası insan hakları standartlarına uygun hale getirilmesi için ciddi bir çalışma olduğunu söylemek güçtür. Bilakis, rapor dönemi içerisinde ifade özgürlüğünü geriletici ‘mevzuatın’ yürürlüğe girmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Ancak basın örgütleri ve ifade özgürlüğüne destek veren diğer örgütlerin karşı duruşu sebebiyle, ‘Fasıl 154 Ceza Yasası (Değişiklik) Yasa Tasarısı’, ‘Müfsidane Yayınlar (Değişiklik) Yasa Tasarısı’, ‘Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması (Değişiklik) Yasa Tasarısı’ öneriyi sunan siyasi partiler tarafından geri çekilmiştir. Yüksek Mahkeme 2001 yılında vermiş olduğu “müfsidane yayın”¹⁴ ile ilgili bir kararında, günümüz koşullarına uymayan ve ifade özgürlüğü ile ihtilafli olan müfsidane yayınlar suçunun artık çağdışı kaldığı ve ifade özgürlüğü ile bağdaşmadığı şeklinde görüş belirtmiştir.¹⁵ Bu önemli karara rağmen siyasi otoriteler söz konusu kararı ve Yüksek Mahkeme’nin bu yöndeki diğer kararlarını görmezden gelmektedirler.

3 Loizidou v. Türkiye (2011) App. No:16882/90.

4 Human Rights Committee, Concluding observations on the initial report of Turkey adopted by the Committee at its 106th session (15 October - 2 November 2012) para. 11.

5 İbrahim Ö. Kabaoğlu, Özgürlükler Hukuku İnsan Haklarının Hukuksal Yapısı (ilk yayın 1999, Afa yayınevi) s. 214.

6 ‘Anayasa’ 1985, m. 24

7 ‘Anayasa’ 1985, m. 25

8 ‘Anayasa’ 1985, m. 26

9 ‘Anayasa’ 1985, m. 27

10 ‘Anayasa’ 1985, m. 28

11 ‘Anayasa’ 1985, m. 29

12 ‘Anayasa’ 1985, m. 30

14 ‘Fasıl 154 Ceza Yasası’ 1929 m. 47 ve 48.

15 Avrupa Gazetecilik ve Yayın Şti ile Başsavcılık [2002] Birleştirilmiş, Yargıtay/Ceza 64/02, 65/02, 66/02, D.4/2002

'Anayasa' 1985'de yürürlüğe girdi ve 90.(5) maddesine göre

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar 'yasa' hükmündedir. Bunlar hakkında 'Anayasaya' aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkeme'ye başvurulamaz".

İfade özgürlüğü ile ilgili bir davada 2001 yılında Yargıtay Ceza Mahkemesi, AİHS'in iç hukukun parçası olduğunu kabul etmiştir.¹⁶

Anayasa Mahkemesi, 2006 yılında Ulusal Birlik Partisi (UBP) ile Kıbrıs Türk toplumu Meclisi arasındaki davada 'Anayasa'nın 90. maddesini yorumlayarak AİHS'in iç hukukun parçası olduğu teyit etmiştir.¹⁷

Uygulamada, ifade özgürlüğüyle ilgili davalarda, bazen davanın taraflarının ifade özgürlüğünü öne çıkarmamalarının da etkisiyle mahkemelerin her davada bu özgürlüğü göz önünde bulunduklarını söylemek güçtür.

Siyasi otoritelerin ifade özgürlüğünü sınırlayan kararlarını mahkemeye taşımak konusunda herhangi bir yasal engel yoktur. Herhangi bir sivil davada veya ceza davasında, alt mahkeme kararı ile ifade özgürlüğü ihlal edildiğine inanan bir kişi Yüksek Mahkeme'ye başvurabilir.¹⁸ İfade özgürlüğüyle ilgili kısıtlayıcı karar verebilen Yayın Yüksek Kurulu'nun (YYK) kararlarını iptal edilmesi için de Yüksek İdare Mahkemesi'ne (YİM) başvuru yapılabilir. Aynı şekilde, radyo ve televizyon yayıncılığı için yapılan başvuruların reddedilmesi durumunda da YİM'e başvurulabilir.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLGİLİ ANALİZLER

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNDEKİ SINIRLAMALAR

1. CEZA ÖNGÖREN SINIRLAMALAR

i. 'MEVZUAT'

Milli güvenliği ve kamu düzenini korumak gayesi ile birçok 'yasal' düzenleme Aralık 2022 itibarıyla günümüzün insan hakları standartlarına uygun olmayan bir şekilde yürürlükte. 'Fasıl 154 Ceza Yasası', Kıbrıs'ın İngiliz kolonisi olduğu 1929 yılında gerek Kıbrıslı Rum gerekse Kıbrıslı Türklerin İngiliz yönetimine karşı yıkıcı faaliyetleri durdurmak, önlemek ve kısırtıcı yayınları kısıtlamak amacıyla o döneme uygun olarak çıkarılmıştır.¹⁹ Söz konusu 'yasal' düzenlemelerin önde gelenleri aşağıdaki gibidir:

1. 'Fasıl 154 Ceza Yasası'nın 47. ve 48. maddeleri ile düzenlenen müfsit gizli ittifak ve müfsit niyetli yayınlar suçu (cumhurbaşkanına hakaret de dahil);
2. 'Fasıl 154 Ceza Yasası'nın 57. maddesi ile düzenlenen yasa dışı cemiyeti savunma ve teşvik suçu. Aynı yasanın 59. maddesi ile düzenlenen tasarrufunda yasa dışı cemiyete ait müfsit ve propaganda niteliğinde yayınlar bulundurmak suçları;
3. 'Fasıl 154 Ceza Yasası'nın 68. maddesi ile düzenlenen yabancı devlet yetkililerine zem ve kadih suçu ile 'Fasıl 154 Ceza Yasası'nın 6. bölümünde düzenlenen (madde 194 -202) zem ve kadih suçu;
4. 'Fasıl 154 Ceza Yasası'nın 177. maddesi olan müstehcen teşhirler suçu ile 1963 tarihli 'Müstehcen Yayınlar Yasası'. Her iki düzenleme ifade özgürlüğünü koruyacak güçlü müdafaa sebepleri de içermektedir.
5. 'Fasıl 154 Ceza Yasası'nın 138. maddesi Dinlere Hakaret, 139. maddesi Dinsel Toplantıları Rahatsız Etme, 140. maddesi Mezarlıklara Tecavüz, 141. maddesi Dinsel Duyguları İncitmek Niyetiyle Söz Atma, 142. maddesi ise Dine Hakaret Eden Yayınlar suçlarını düzenlemektedir.

¹⁶ Başsavcılık ile Ulus Matbaacılık, [2001] Birleştirilmiş Yargıtay/Ceza Numara 47-48/1998, D. No:1/2001.

¹⁷ Anayasa Mahkemesi, 3/2006, 21/06/2006.

¹⁸ '9/1976 sayılı Mahkemeler Yasası' 1976, m. 37.

¹⁹ Başsavcılık ile Ulus Matbaacılık [1998] Birleştirilmiş Yargıtay/Ceza 47-48/98, D.1/2001.

'29/1983 SAYILI ASKERİ SUÇ VE CEZALAR YASASI'

1. '29/1983 sayılı Askeri Suç ve Cezalar Yasası'nın 29. maddesine göre halkı veya asker kişileri askerlikten soğutma suçu;
2. '29/1983 sayılı Askeri Suç ve Cezalar Yasası'nın 26. maddesi ile düzenlenen Güvenlik Kuvvetleri'nin manevi şahsiyetinin tahkir ve tezyifi suçu.

'FASIL 164 MÜFSİDANE YAYINLAR YASASI'

8 maddeden oluşan bu 'yasa' 1932 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yasanın amacı, müfsidane yayınların yayılmasını önlemektir. Bu 'mevzuat', özellikle siyasilere yapılan eleştiriler nedeniyle dava açılabilir bir düzenlemedir ve 6 aya kadar hapislik tehdidi taşımaktadır.

'Fasıl 154 Ceza Yasası'nın, '29/1983 sayılı Askeri Suç ve Cezalar Yasası'nın ve 'Fasıl 164 Müfsidane Yayınlar Yasası'nın yukarıda bahsedilen düzenlemeleri müfsidane yayını düzenleyen maddeleri uluslararası insan hakları hukuk standartlarına uygun değildir. AİHM'in Lingens ve Avusturya kararında mahkeme, ifade özgürlüğü altında korunması gereken en önemli ifade özgürlüğünün siyasi ifade özgürlüğü olduğunu vurgulamıştır. Her ne kadar 'Fasıl 154'ün 48. ve 49. maddelerinde ifade özgürlüğünü koruyan sebepler düzenlenmiş olsa da Müfsit Gizli İttifak ve Müfsit Niyetli Yayınlar Söz konusu suçları hapis cezası öngörmesinden ve yargılamaların uzun sürmesinin yanında, bu süre zarfında yurt dışına çıkış yasağı gibi teminat koşulları da içeren "soğutucu etkilerden" taşınmasından dolayı ifade özgürlüğünü ciddi şekilde kısıtlamaktadır. Diğer taraftan '29/1983 Askeri Suç ve Cezalar Yasası' ve 'Fasıl 164 Müfsidane Yayınlar Yasası'da müdafaa sebebi olarak ifade özgürlüğünü koruyan düzenlemeler yapılmamıştır.

Bu türdeki yasaların varlığı ve kişilere karşı kullanılması ifade özgürlüğü üzerinde "soğutucu etki", yaratmaktadır. "Soğutucu etki" herhangi bir devlet eyleminin gerçek ve/veya tüzel kişiler üzerindeki yaptırımlara veya tehditler, saldırılar veya karalama kampanyaları gibi gayri resmi sonuçlara yol açabilen, resmi devlet işlemlerine tabi olma korkusuyla, haklarını kullanmaktan veya mesleki yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmak olarak tanımlanır.²⁰

"Soğutucu etki" AİHM içtihatlarında yerleşik bir kavramdır. AİHM'e göre "soğutucu etki" uygulamaları sadece uygulanan kişi ile sınırlı kalmayıp başka gerçek ve tüzel kişilerin bu tedbirlere tabi olmaktan korktukları için haklarını kullanmaktan caydırılmalarına neden olacak olumsuz etkiler yaratma olasılığının yüksek olduğu kanaatindedir.²¹

²⁰ Laurent Pech, The Concept of Chilling Effect its Untapped Potential to Better Protect Democracy, the Rule of Law, and Fundamental Rights in the EU, s. 4.

²¹ Laurent Pech, The Concept of Chilling Effect its Untapped Potential to Better Protect Democracy, the Rule of Law, and Fundamental Rights in the EU, s. 26.

ii. UYGULAMA

Yukarıda bahsedilen ‘mevzuata’ dayalı olarak 2022 yılında ne kadar dava açıldığı ve neticelerinin ne olduğu Polis Örgütü ve Hukuk Dairesi’nden (Savcılık) resmi olarak talep edilmiştir. Bu kurumlardan verilen cevaplara göre sadece 01.01.2022 ve 30.06.2022 tarihleri arasında Müfsit Gizli İttifak ve Müfsit Niyetli Yayın için 8, Yasadışı Cemiyeti Savunma ve Teşvik için 1 ve Zem ve Kadih için 4 olmak üzere toplamda 13 ceza davası açılmıştır. Bu tür davalar özellikle Cumhurbaşkanı’nın şikâyetleri sonrası bir yerde sıradan hale gelmiştir. Bu tarihten sonrası için bilgi talep edilmiş ise de bilgiler verilmemiştir.

Gazeteciler Birliği Başkanı Ali Kışmır’e, Güvenlik Kuvvetleri’nin manevi şahsiyetinin tahkir ve teyzifi suçunu işlediği iddiasıyla 22/2/2022 tarihinde “Lefkoşa Polis Müdürlüğü’nde” dava okunmuştur. Ali Kışmır’in ileride yargılanmak üzere davasında hazır bulunması amacıyla teminata bağlanması için ‘savcılık’ tarafından yapılan başvuru 28/2/2022 tarihine günlenmiştir ancak ‘savcılık’ bu talebini geri çektiği için Ali Kışmır teminata bağlanmamıştır.

Facebook hesabı üzerinde paylaşım yapan Kıbrıs Türk toplumu Başbakanlık Piyangolar Birimi eski müdürü Yudum Mişon, şikâyet üzerine, Cumhurbaşkanlığı makamı ve şahsına hakaret suçlaması ile dün (7/8/2022) mahkeme huzuruna çıkarılmıştır. İleride yargılanmak üzere zanlının Kıbrıs Türkü muteber 1 kefilin 30 bin TL değerinde kefalet senedi imzalaması koşulu ile tutuksuz yargılanmasına karar verilmiştir. Yudum Mişon’un telefonunu da el konmuştur.²²

Kullanımındaki Facebook hesabından Cumhurbaşkanı Ersin Tatar’a hakaret ettiği gerekçesiyle S.P adlı şahıs tutuklanmıştır. Zanlının davasında hazır bulunması maksadı ile yurtdışına çıkışının yasaklanması, haftada bir gün en yakın polis karakoluna ispatı vücutta bulunması, 70 bin TL tutarında kefalet senedi imzalaması ve Kıbrıs Türkü 1 kefilin 50 bin TL’lik kefalet senedi imzalaması koşuluyla tutuksuz yargılanmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte, S.P bu şartları yerine getiremeyip 7 günün aşmamak üzere hükümsüz tutuklu olarak cezaevine girmiştir.

Toplumcu Demokrasi Partisi (TDP) Genel Başkanı Mine Atlı, Cumhurbaşkanı Ersin Tatar’ın şikâyeti üzerine mahkemeye çıkartılmış, davasında hazır bulunması için bir kefilin 50 bin TL değerinde kefalet senedi imzalaması koşuluyla tutuksuz yargılanmasına emir verilmiştir.²³

Gazeteci Kazım Denizci’nin *Kıbrıs Radikal* isimli haber sitesinden ve *Facebook* sayfasından ANF Fırat isimli haber ajansının yayınladığı haberleri paylaşması üzerine, Yasadışı Cemiyeti Savunma ve Teşvik suçu işlediği şüphesi ile teminata bağlanmak üzere mahkemeye çıkarılmıştır. Kazım Denizci’nin yurtdışına çıkışı yasaklanarak, ayda 1 gün ispat-ı vücutta bulunması ve Kıbrıs Türkü bir kefilin 200 bin TL’lik şahsi kefalet senedi imzalaması koşuluyla tutuksuz yargılanmasına karar verilmiştir.²⁴ Bu sayılanlarında dışında birçok benzeri davanın gündemde olduğu tahmin edilmektedir.

‘Fasıl 154 Ceza Yasası’nın 57. maddesinde düzenlenen yasa dışı cemiyeti savunma ve teşvik ile aynı yasanın 59. maddesinde düzenlenen tasarrufunda yasa dışı cemiyete ait müfsit ve propaganda niteliğinde yayınlar bulundurmamak suçları nedeniyle Gazi Mağusa Kaza Ceza Mahkemesi’nde 2017 yılında açılmış olan davaların duruşmasına dahi başlanmamıştır. Polis tarafından aynı nitelikte yayın olarak kabul edilen ve bir şarkıdan dolayı 2018 yılında açılan dava Aralık 2022 itibarıyla devam etmektedir. Bu süreler, makul sürede yargılanma hakkını aşan niteliktedir. Üstelik bu süre boyunca sanıkların yurt dışına çıkışları da sınırlandırılmıştır.

22 Suna Erden, ‘Cep telefonuna el kondu’ Diyalog Gazetesi (Kıbrıs, 08 Ağustos 2022). <<https://www.diyaloggazetesi.com/kibris/cep-telefonuna-el-konuldu-h95450.html>> giriş 17.01.2023
23 Başyazı, ‘Mine Atlı Teminata Bağlandı’ Haber Kıbrıs (Kıbrıs, 23 Mayıs 2022) <<https://haberkibris.com/mine-atli-teminata-baglandi-1412-2022-05-23.html>> giriş 17.01.2023.
24 Başyazı, ‘Kazım Denizci Mahkemeye Çıkarıldı!’ (Ses Kıbrıs, 23 Kasım 2022) <<https://www.seskibris.com/haber/12590937/kazim-denizci-mahkemeye-cikarildi>> giriş 17.01.2023.

2. SİVİL İÇERİKLİ SINIRLAMALAR

i. ‘MEVZUAT’

Hakaret ve sövme, yerinde bir şekilde ‘ceza hukuku’ dışında kişilerin tazminat davası açabilecekleri bir sivil hukuk yolu olarak da düzenlenmiştir. Hakaret ve sövme meselelerinin siyasi otoritelerin elinde ceza maksatlı bir araç olmaktan çıkartılıp bu tür çarelerle çözülmesi insan hakları hukukuna daha uygundur. ‘Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin denetim organı olan İnsan Hakları Komitesi, sözleşmenin uygulanması ile ilgili yapmış olduğu 34. yorumunda taraf devletlere, hakareti suç kapsamından çıkarmayı göz önüne almaları ve her hâlükârda cezai yaptırımın yalnızca en ciddi hallerde uygulanması, hapsin de bu tür durumlarda hiçbir zaman uygun bir cezalandırma olmadığı şeklinde tavsiyede bulunmuştur.²⁵

‘Fasıl 148 Haksız Fiiller Yasası’nın 17. maddesi ve arından gelen maddeleri hakaret ve sövme haksız fiilini ve savunma sebeplerini düzenlemektedir. Zem ve kadih davalarında yapılan yayının doğru olması,²⁶ makul yorum,²⁷ zem ve kadih teşkil eden yayının yayınlanmasının mutlak ayrıcalığa sahip olunması,²⁸ zem ve kadih teşkil eden yayının yayınlanmasının koşullu ayrıcalığa sahip olunması²⁹ ve kasıtlı olmayan zem ve kadih,³⁰ müdafa sebepleri olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme AIHS standartları ile uyumludur.³¹

‘32/2014 sayılı Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması Yasası’ ve ‘89/2007 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Yasası’ özel hayatın gizliliğini koruyan yasalardır. Ancak, bu yasalara dayanılarak sivil içerikli davalar açılması kullanılan bir yöntem değildir.

ii. UYGULAMA

Zem ve kadih davaları sıklıkla açılmakta olup, mahkemeler ifade özgürlüğünü ihlal edecek derecede yüksek tazminat hükmetmemektedirler.

Yargıtay Hukuk 138/2011 (D.3/2012) sayılı davada bu konuda şöyle demiştir: “Basının hür olduğunu ve habere ulaşma ve elde ettiği haberi halka duyurmakta serbest olduğunu belirtmek isteriz. Elbette unutulmaması gereken, kişilerin şeref ve haysiyetinin de dokunulmaz olduğu ve herkesin buna saygı göstermekle yükümlü olduğudur. (‘Anayasa’ madde 14(4)) Mahkeme, yürürlükteki ‘mevzuatı’ uygular ve yorumlarken, bu iki temel hak arasında denge kurmakla yükümlüdür.” Yüksek Mahkeme, bu dengeyi sağlamaya çalışırken İngiliz Hukuku ve AIHM kararlarından faydalanmıştır.

25 UNCHR, 102. Oturum, Genel Yorum No.34, para:47.

26 ‘Fasıl 148 Haksız Fiiller Yasası’ 1933’ m. 18.(a).

27 ‘Fasıl 148 Haksız Fiiller Yasası’1933’ m. 18.(b).

28 ‘Fasıl 148 Haksız Fiiller Yasası’ 1933 m. 20.

29 ‘Fasıl 148 Haksız Fiiller Yasası’ 1933 m. 21.

30 ‘Fasıl 148 Haksız Fiiller Yasası’ 1933 m. 22.

31 Drousiotis v. Kıbrıs (2022) App. No:42315/15.

BİLGİ EDİNME HAKKI

i. 'MEVZUAT'

AİHS'de veya AİHM içtihadında bu konuda kesin düzenlemeler olmasa da, ifade özgürlüğü hakkının bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu hak idarenin belirli bir talep üzerine ve olağan sınırlamalara tabi olarak kamuya açıklanması gereken bilgileri de kapsamaktadır.³² Bilgi edinme hakkı idareye karşı ileri sürülebilen ve kural olarak idarenin elinde bulunan tüm bilgi ve belgeleri kapsayan bir haktır.³³

1975 yılında yürürlüğe giren Kıbrıs Türk Toplumunun 'Anayasa'sı' ve 1985 yılında yürürlüğe giren 'Kıbrıs Türk toplumu Anayasa'sı' da bilgi edinme hakkını düzenlenmemiştir. Ancak, '1985 Anayasası'nın' Anayasa'nın 63. ve 'Kıbrıs Türk toplumu Anayasası'nın 76. maddesinde dilekçe hakkı düzenlenmiştir. Dilekçe hakkının düzenlendiği 'Kıbrıs Türk toplumu Anayasası'nın 76. maddesine göre "idareye yapılan dilekçelere gerekçeli bir şekilde 30 gün içinde cevap verilmelidir. Cevap verilmemesi halinde dilekçe sahibinin yargıya başvurma hakkı vardır."

Konuyla bağlantılı bir diğer önemli düzenleme olan '12/2006 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Yasası' 2006 yılında yürürlüğe girmiştir. 'Yasa'daki sınırlamalar büyük oranda uluslararası standartlarla uyumludur.

'Yasa'nın 15. maddesinde, 'İdare' için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin kararlar vermek ve 'İdare'ce verilen ret kararlarına karşı bilgi edinme başvurusunda bulunanların itirazlarını incelemek üzere Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur. Bununla birlikte, görünüş açısından Kurul'un bağımsızlığı tartışılabilir haldedir. 5 kurul üyesinden 1 tanesi savcıdır. 'İdare'ye karşı açılan Bilgi Edinme Hakkı ihlali ile ilgili davalarda 'İdare'yi Savcılık savunmaktadır. Bu bağlamda, Kurul'un bağımsızlığı sorgulanabilir niteliktedir. Kurul'a, yasa kapsamındaki yükümlülüklerini tekrar tekrar yerine getirmeyen kamu makamlarına başka yapısal çözümler zorlayıcı şeklinde bir görev ve yetki verilmiş değildir. Böylelikle kamu kurumlarının yasayı uygulama yönünde isteksiz davrandıklarına sıklıkla şahit olunmaktadır.

Bunların dışında 'Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nın nasıl uygulandığını, uygulamadaki ve 'mevzuattaki' sıkıntılarının neler olduğunu takip etme görevi ne Bilgi Edinme Kurulu'na ne de başka bir kamu organına verilmiştir. Bu yasal eksiklik, 'Yasa'nın uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

32 European Commission For Democracy Through Law, (Venice Commission) Compilation of Venice Commission Opinions and Reports Concerning Freedom of Expression and Media (2020).

<[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2020\)008-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2020)008-e)>, s.8.

33 Can Azer, Bilgi Edinme Hakkı (ilk basım 2010), s.62.

34 <https://haberkibris.com/esendagli-kamu-gorevlinisi-cezai-anlamda-sahsen-sorumlu-kilacak-1227-2023-04-03.html> giriş, 03/04/2023.

ii. UYGULAMA

İdarenin büyük bir kısmı için bilgi edinme başvurularına cevap verme gibi gelenek yoktur.³⁴ Örneğin, bu raporun hazırlandığı dönemde, kamuoyunu meşgul eden Yükseköğretim Planlama, Denetleme, Akreditasyon ve Koordinasyon Kurulu (YÖDAK) Başkanı Turgay Avcı'nın diploma konusuyula ilgili olarak *Kıbrıs Gerçek* gazetesi tarafından 09.08.2022 tarihinde Doğu Akdeniz Üniversitesi'ne (DAÜ) ve Rektör Aykut Hocanın'a 'Bilgi Edinme Yasası' kapsamında başvuruda bulunulmuştur. Başvuruda, Avcı'nın lisans, yüksek lisans, doktora, doçentlik ve profesörlük diplomaları ile lisans ve yüksek lisans Transcriptlerinin (ders ve not dökümü) verilmesi talep edilmiş olmasına rağmen, YÖDAK bu talebi raporlama dönemi içinde yerine getirmemişti.³⁵

Bilgi Edinme Kurulu'ndan verilen bilgiye göre, bilgi edinme hakkıyla ilgili olarak 2022 yılında toplam 21 adet şikâyet başvurusu yapılmıştır. Bu başvurulardan 16 tanesi, 'idare'nin başvuru sahiplerine cevap vermemesi sebebiyle 'idare' aleyhine karar verilmiştir. Başvurulardan 4 tanesi 'Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nın 14. maddesine uygun olarak başvuru yapılmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Geriye kalan 1 başvuruya ilgili olarak 'idare' tarafından cevap verildiği tespit edilmiş, başvuru sahibine cevabı ilgili 'idare'den alabileceği belirtilmiştir.

Aralık 2022 itibarıyla Ulusal İnsan Hakları Kurumu kurulmuş değildir. Ancak, insan hakları ihlalleriyle ilgili olarak Yüksek Yönetim Denetçisi (Ombudsman) şikâyet üzerine veya re'sen araştırma yapıp rapor hazırlayabilmektedir. 2022 yılında Yüksek Yönetim Denetçisi ifade özgürlüğüyle ilgili herhangi bir rapor yayınlamamıştır.

4. MEDYANININ BAĞIMSIZLIĞI

i. 'MEVZUAT'

Gazetecilerin haber kaynaklarını açıklamama hakkı, kamu düzeni açısından önemli bir haktır. AİHM Goodwin ile Birleşik Krallık davasında, gazetecilerin haber kaynağının korunmasının basın özgürlüğünün temel koşullarından biri olduğunu ve gazeteciden bunun ancak önceliği olan bir kamu yararı söz konusu olduğunda istenebileceği yönünde karar vermiştir.³⁶ Ancak, Kıbrıs'ın kuzeyinde bu hakkın kullanılması ile ilgili AİHM'in belirlediği şartlara uygun olarak gazetecilerin kaynaklarını ifşa edilmesine karşı korumayı da dahil olmak üzere gazetecilerin ve diğer medya mensuplarının korunması ve güvenliğini düzenleyen herhangi bir yasal düzenleme yürürlüğe girmemiştir.

AİHM, Fuentes Bobo ile İspanya davasında, çoğulculuğun, editoryal bağımsızlıkla ve gazetecilerin güvenliğinin devlet tarafından garanti edilmesiyle de bağlantılı olduğunu ve devletin bu konuda yasal önlemler almasının altını çizmiştir.³⁷

'44/2007 sayılı Basın İş Yasası', basın alanında faaliyet gösteren işyerlerindeki çalışma koşulları ile basın çalışanları ve işverenler arasındaki çalışma ilişkilerini düzenlemek amacıyla 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. 'Yasa', evrensel gazetecilik ilkelerine ters, gazetecilik mesleğine gölge düşürebilecek bir iş, haber, program, yorum vb. yapmaya veya inanmadığı bir görüşü savunmaya zorlandığı durumlarda gazetecilerin bu yöndeki bir talebi kabul etmeyip reddetme hakkını tanımaktadır.³⁸ Ancak, uzun bir süredir birçok gazeteci '44/2007 sayılı Basın İş Yasası'nın uygulanmamasından şikayetçidir.³⁹

34 <https://haberkibris.com/esendagli-kamu-gorevlinisi-cezai-anlamda-sahsen-sorumlu-kilacak-1227-2023-04-03.html> giriş, 03/04/2023.

35 Başyazı, 'Gazetemiz DAÜ'ye Yüksek İdare Mahkemesi'nde Dava Açıyor!', *Kıbrıs Gerçek*, (Kıbrıs, 14 Eylül 2022) <<https://kibrisgercek.com/gazetemiz-dauye-yukse-icare-mahkemesinde-dava-aciyor/>> giriş 17.01.2023.

36 Goodwin v. Birleşik Krallık (1990) App. No:17488/90.

37 Fuentes Bobo v İspanya, (2000) App. No.39293/98.

38 '44/2007 Basın İş Yasası 2007' m. 24.

39 <https://ombudsman.gov.ct.tr/BA%5C%9EVURU-RAPORLARI/ombudsman-emine-dizdarl%C4%B1-k%C4%B1r%C4%B1s-1252rk-gazeteciler-birli%C4%9Fi-ve-bas%C4%B1n-emek23lileri160-sendi-kas%C4%B1n%C4%B1n-raporunu-yay%C4%B1nlad%C4%B1>, giriş 23/2/2023.

Diğer iş alanlarında olduğu gibi basın iş alanında çalışanların işten ayrılmak istemeleri halinde işverenlere ihbar vermesi gerekmektedir aksi takdirde çalışanın tazminat ödeme yükümlülüğü doğabilmektedir. Ancak 'Basın İş Yasası' gereğince basın alanıyla ilgili işyerinin haber ve yorum birimleri dahil yazı/yayın işleriyle ilgili bölümünde istihdam edilen gazetecilerin ihbarsız bir şekilde görevlerinden ayrılabilirler. Bu gibi hallerde gazeteci 1 ile 6 hafta önceden ihbar verme şartlarına uymadığı için basın çalışanı tazminat ödemek zorunda değildir. Bu hakkı aşağıdaki hallerde kullanabilir:

1. Kurum veya siyasi gruplar tarafından baskı ve/veya müdahale ve/veya sansür yapılması ve/veya;
2. Tehdit ve/veya taciz edilmesi ve/veya;
3. Haber çarpıtmaya, kişisel, kurumsal veya siyasi çıkarları ilerletmeye zorlanması veya toplumsal cinsiyet odaklı ayrımcılık yapmaya yönlendirilmesi;
4. İşyerinin yayın politikası ve ilkelerinde gazeteci için şeref, saygınlık ve/veya manevi çıkarını ihlal edici bir durum yaratacak şekilde değişiklik meydana gelmesi.⁴⁰

Ayrıca böyle bir durumda basın çalışanına 1 ile 6 haftalık ücreti oranında tazminat verilir.⁴¹ Bu düzenleme yerinde bir düzenleme olsa dahi, gazetecilere sansüre karşı yeterli koruma sağladığını söyleyemeyiz.

Diğer taraftan, mesleki ret hakkı, sansür edilmeme hakkına göre daha iyi korunmuştur. Gazeteciler, hizmet akdine aykırı olarak, çalıştığı işyerindeki hiyerarşik yapının herhangi bir kademesinden gelecek, evrensel gazetecilik ilkelerine ters ve gazetecilik mesleğine gölge düşürebilecek bir iş, haber, program, yorum vb. yapmaya veya inanmadığı bir görüşü savunmaya zorlandığı durumlarda bu talebi kabul etmeyip reddetme hakkına sahiptirler.⁴² Mesleki ret hakkını kullanan gazetecilerin hizmet akitleri, bu haklarını kullandıkları için feshedilemez.⁴³ Böyle bir fesih yapılması durumunda hizmet akdi feshedilen gazeteciye normalden 5 kat daha fazla tazminat ödenir.⁴⁴ Ayrıca, dava açılması halinde, gazetecinin mesleki ret sebebiyle işten çıkarılmadığını ispat külfeti de işverene aittir.⁴⁵

Gazetecilerin etik davranışlarını belirleyen bir 'mevzuat' yürürlüğe girmemiştir. Sansüre yol açabileceği veya Kıbrıs Türk otoritelerinin medya üzerinde kontrol sahibi olunabileceği tehlikesinden dolayı böyle bir 'mevzuatın' yürürlüğe girmesine birçok basın örgütü ve çalışanları karşıdır. Konuyla ilgili endişeler bu şekildeyken, Gazeteciler Birliği'nin öncülüğünde, Kıbrıs Türk Spor Yazarları Derneği, Haber Kameramanları Birliği, Kıbrıs Türk Karikatürcüler Derneği ve Bayrak Radyo Televizyon Kurumu (BRTK) Çalışanları Sendikası 2013 yılında Medya Etik Kurulu'nu kurmuşlar ve daha önceden hazırlanmış olan Medya Etik Kurulu Deklarasyonu'nun son şeklini vermişlerdir.⁴⁶ Medya Etik Kurulu, şikâyet üzerine veya re'sen harekete geçerek, ekteki Gazetecilik Meslek İlkeleri'ne uymayanlar hakkında uyarma veya kınama kararı verme yetkisine sahiptir. Kurul tarafından verilecek gerekçeli uyarma ve kınama kararları, Medya Etik Kurulu Deklarasyonu'na imza koyan tüm basın yayın kuruluşları tarafından uygun biçimde yayımlanmaktadır. Bu yükümlülüğe uyulmaması hâlinde Kurul, ilgili kuruluşu uyarmakta; tekrarı halinde ise kınama kararı verebilmektedir.⁴⁷

Halkın farklı kesimlerinin, özellikle de azınlık gruplarının radyo ve televizyon yayınlarına eşit erişim fırsatlarını düzenleyen veya azınlık gruplarının televizyon ve radyo yayınlarda görünür olmalarını artıracak bir yasal düzenleme Aralık 2022 itibarıyla yürürlüğe girmemiştir. Ancak, '39/1997 sayılı Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası'nın 5. maddesinde düzenlenen yayın ilkelerine göre, tematik yayınlar dışında kalan yayınlarda haberlere, spor programlarına ve reklamlara ayrılmış zamanlar hariç olmak üzere, yayın zamanının en az %50'sini (yüzde elli) yerli yapımlara ayrılması gerekmektedir.⁴⁸ İlk bakışta bu ilke azınlık grupların seslerini duyurabilmeleri için etkili gibi gözükmesine de, Türkiye medyasının Kıbrıs'ın kuzeyinde çok etkin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Kıbrıs'ın kuzeyindeki azınlık grupların seslerinin duyurma fırsatı verilmesi için önemli bir düzenlemedir. Diğer taraftan uygulamada bu kurala saygı gösterilmediği için 'yasa'nın amacına uygun hareket edilmemektedir. Diğer taraftan, yayınların demokratik kurallar çerçevesinde yapılması ve farklı fikirlerdeki örgütler, gruplar ve siyasi partiler arasında fırsat eşitliğini bozacak yayın yapılmaması da bir yayın ilkesi olarak düzenlenmiştir.⁴⁹

Yukarıda anlatılanların uygulanabilmesinin sağlanabilmesi için yayın ilkelerine aykırı yayın yapanlara ise, YYK tarafından uyarı cezası ve en fazla asgari ücretin 1,5 (bir buçuk) katı kadar idari para cezaları verilebilme yetkisi tanınmıştır.⁵⁰ Ancak uygulamada YYK'nın bu yetkisini kullandığı görülmemiştir.

Özel radyo ve televizyon kuruluşları, 'Şirketler Yasası' kuralları uyarınca limited şirket olarak kurulurlar.⁵¹ AİHM, ülkelerin kamu otoritelerinin ruhsat sistemini düzenleme yetkisinin sadece teknik amaçlarla kullanılabilmesini ve 10. maddedeki sınırlama koşullarına aykırı biçimde ifade özgürlüğüne müdahale edecek tarzda uygulanamayacağını da belirtmiştir.⁵² Buna rağmen, '37/1997 sayılı Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası'nda 2022 yılında yapılan değişiklikle siyasi partilerin, sendikaların, vakıfların, derneklerin, odaların, meslek kuruluşlarının, belediyelerin ve kooperatiflerin herhangi bir yayıncılık şirketine ortak olmaları yasaklanmıştır. Bu kuruluşlara, sadece kendi görev ve faaliyet alanları çerçevesinde ve amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak, bilgilendirici ve eğitici yayınlar yapmak üzere internet TV ve internet radyoları kurup yayın yapabileme imkânı sağlanmıştır.⁵³ Bu yöndeki bir yasal düzenleme, ifade özgürlüğünün koşullarından birisi olan çok sesliliğe aykırı olmanın yanı sıra, öngörülemeyen ve izin makamına keyfi karar alma yetkisi veren bir düzenlemedir.

AİHM, Manole ve Diğerleri ile Moldova⁵⁴ davasında kamu yayıncılığı yapan örgütlerinin editöryal bağımsızlığını ve kurumsal özerkliğini garanti eden yasal bir çerçeveye duyulan ihtiyaç; yönetim kurulu üyelerinin ve denetim organlarının statüsüne ve atanmasına siyasi müdahalenin olmaması; ve fikirlerin özgürce oluşmasını teşvik etmek için bilgi programlarının tarafsızlığı ile ilgili yasal düzenlemeler yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

BRTK ve Türk Ajansı Kıbrıs (TAK), kamu hizmeti yayıncılığı yapan kurumlardır. Diğer taraftan YYK'da, radyo ve televizyonların '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası'nda belirlenen yayın ilkelerine uyup uymadıklarını denetlemektedir.

40 '44/2007 Basın İş Yasası' Madde 2007 m.23.(4).

41 '44/2007 Basın İş Yasası' Madde 2007 m.23.(5).

42 '44/2007 Basın İş Yasası' madde 2007 m.24.(1).

43 '44/2007 Basın İş Yasası' madde 2007 m.24.(2).

44 '44/2007 Basın İş Yasası' madde 2007 m.24.(3).

45 '44/2007 Basın İş Yasası' madde 2007 m.24.(4).

46 Medya Etik Kurulu, 'Tarihçe' (Medya Etik Kurulu) <http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/hakkimizda/tarihce-2/> giriş 17.02.2022

47 Medya Etik Kurulu, 'Medya Etik Kurulu Deklarasyonu' (Medya Etik Kurulu) <http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/medya-etik-kurulu-deklarasyonu/> giriş 17.02.2023.

48 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası 1997' m.5.(32).

49 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası 1997' m.5.(33).

50 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası 1997' m.43.(1)(Ç).

51 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası 1997' m.36.(1)(B).

52 Monica Macovei, İfade Özgürlüğü: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019114033ifade_ozgurlugu.pdf>, s.23.

53 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası 1997' m.36.(2)(A).

54 Manole vd. v. Moldova (2002) App. No:13906/2002.

BRTK Yönetim Kurulu'nun 2 üyesi Bakanlar Kurulu, geriye kalan birer üye ise Güvenlik Kuvvetleri (GGK) Komutanlığı, Kurum'da çalışanları temsil eden en çok üyeye sahip kuruluş ile basın-yayın mensuplarından oluşan en çok üyeye sahip kuruluş tarafından atanır. Bunların yanı sıra, (DAÜ) Vakıf Yöneticiler Kurulu tarafından belirlenecek Rektör veya Rektör Yardımcılarından birisi ile BRTK Müdürü de 6 kişilik yönetim kurulunun üyesidirler.⁵⁵ BRTK Müdürü, Bakanlar Kurulu kararı ile atanmaktadır.⁵⁶ BRTK Yönetim Kurulu'na atama yapan DAÜ Vakıf Yöneticiler Kurulu Başkan ve üyeleri, Bakanlar Kurulu'nun önerisi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından 6 yıllık bir süre için atanırlar.⁵⁷

Söz konusu yasal düzenleme doğrultusunda BRTK yönetiminin baskın çoğunluğu siyasi atamayla göreve gelmektedir ve bağımsız bir görüntüye sahip değildir. Bunun dışında, BRTK Yönetim Kurulu'nda GKK'nın bir temsilcisinin de görev yapması, kurumu militarist bir yapı konumuna sokulmuş görünümü vermektedir.

BRTK'nın gelirleri, radyo ve televizyon aracılığıyla yapılan her çeşit ilân ve reklâm karşılıkları, Kurum'un düzenlediği konser, temsil ve benzeri programlara giriş ücreti, kitap, dergi ve plak gibi yayınlarla ilgili gelirler; radyo ve televizyon vasıtasıyla girişilecek her türlü ticari ve ekonomik işlemlerden elde edilecek kârlar ve kuruma yapılacak bağışlardır.⁵⁸ Bu gelirlerle karşılanamayan işletme açığı, her yıl bütçeden katkı olarak karşılanmakta,⁵⁹ bu katkı büyük miktarlara ulaşmaktadır.⁶⁰ Bu bağlamda BRTK Bütçesi de bağımsız bir görüntü çizmemektedir.

BRTK'nın hükümetin sesi olduğuna dair ciddi eleştiriler olmasına rağmen 2022 yılında YYK tarafından herhangi bir cezaya tabi tutulmamıştır.⁶¹

TAK'ın 7 kişilik Yönetim Kurulu, Ajans Müdürü, BRTK Müdürü, Cumhurbaşkanı tarafından atanacak iki üye, Bakanlar Kurulu tarafından atanacak iki üye, Cumhuriyet Meclisinde temsil edilen ana muhalefet partisinin belirleyeceği bir üye, TAK çalışanlarının örgütlü bulunduğu en çok üyeye sahip yetkili sendikanın kendi üyeleri arasından atayacağı bir üye ve en fazla sarı basın kartı hamili üyeye sahip meslek örgütünün kendi üyeleri arasından belirleyeceği bir üyeden oluşmaktadır.⁶²

TAK'ın Müdürü, Bakanlar Kurulu'nun önerisi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Görüldüğü gibi, söz konusu yasal düzenlemeler doğrultusunda TAK yönetiminin baskın çoğunluğu siyasi atamayla göreve gelmektedir ve bağımsız olmaktan uzaktır.

TAK'ın gelirleri her yıl bütçeden Ajans'a yapılan katkı, yurt içi ve yurt dışı abonelerden elde edilen hizmet gelirlerinden, Ajans'ın yayımladığı kitap, dergi vb. gibi yayınlardan elde edilecek gelirlerden ve Ajans'ın üreteceği materyallerin telif karşılıklarından oluşmaktadır.⁶⁴

TAK'ın bütçesinin önemli bir kısmı bütçeden karşılanmaktadır. Bu da TAK'ın mali bağımsızlığı olmadığını dair bir görüntü çizmektedir.

YYK'ya yapılan tüm atamalar da siyasi olup bağımsız bir kurul görünümü vermemektedir.⁶⁵ YYK'nın bütçeden karşılanmamasına rağmen⁶⁶ bütçenin Meclis tarafından onaylanması, onaylanmadan harcama yapılamaması ekonomik bağımsızlığa gölge düşürebilecek hususlardır.⁶⁷

55 '50/1983 Bayrak Radyo – Televizyon Kurumu Yasası 1983', m.8.

56 '50/1983 Bayrak Radyo – Televizyon Kurumu Yasası, 1983' m.12.(1).

57 '18/1986 Doğu Akdeniz Üniversitesi Kuruluş Yasası 1986', m.5.(2).

58 '50/1983 Bayrak Radyo – Televizyon Kurumu Yasası 1983', m.29.(1).

59 '50/1983 Bayrak Radyo – Televizyon Kurumu Yasası 1983', m.30.(3).

60 'BRT'nin 245 milyon TL 2022 yılı bütçesi 10'uncu ayda onaylanıyor, Yenidüzen Gazetesi (Kıbrıs 6 Ekim 2022) <https://www.yeniduzen.com/brtnin-245-milyon-tl-2022-yili-butcesi-10uncu-ayda-onaylaniyor-157065h.htm> (en son giriş 16/02/2023).

61 Başyazı, 'KTGB BRT'yi toplumun sesine kulak vermeye çağırıyor' (Bayrak Radyo Televizyon Kurumu, 2 Temmuz 2022) <<https://brtk.net/ktgb-brtyi-toplumun-sesine-kulak-vermeye-cagirdi/>> giriş 17.01.2023.

62 '41/2011 Türk Ajansı Kıbrıs (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası 2011' m. 7.(1).

63 '41/2011 Türk Ajansı Kıbrıs (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası 2011' m.11.(1).

64 '41/2011 Türk Ajansı Kıbrıs (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası 2011' m.53.(1).

65 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası 1997' m.8.

66 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası 1997' m.5.(1).

67 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası 1997' m.15.(2).

İfade özgürlüğü konusunda "Bilgi uçuran" (whistleblower) kişilerin korunması önemlidir. "Bilgi uçuran" kişiler tipik olarak, görevi kötüye kullanmanın gerçekleştiği organizasyonun içinde çalışır; ancak, bir ajans veya şirket "içeriden" olmak, ihbarcı olarak hizmet etmek için şart değildir. Önemli olan, bireyin, aksi halde bilinemeyecek olan yanlış yapma hakkındaki bilgileri ifşa etmesidir.⁶⁸ AİHM, Bilgi Uçuranların korunması ile ilgili Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 1729/2010 sayılı kararı ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin (2014)7 önerisine atıfta bulunarak bu konuda yasal düzenleme yapılmasına vurgu yapmıştır.⁶⁹

'Kıbrıs Türk toplumunun 'mevzuatında' Bilgi Uçuranları (Whistle Blowers) koruyan yasal bir düzenleme yoktur. Bu durum gazeteciler veya vatandaş haberciliği yapan kişiler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Gazetecilerin yapmış oldukları haberlerin birçoğu kamu yararı içerirse de bunlar 'Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması Yasası' ile ihtilafli hale gelebilmektedirler. Bu durumda, haberi yapan kişilere genellikle polis tarafından dava okunmakta, bunlar mahkeme tarafından teminata bağlanmakta ve davaları sona erene dek bu kişilerin yurt dışına çıkışları yasaklanmaktadır. Kuşkusuz ki bu tür uygulamalar ifade özgürlüğü üzerinde soğutucu bir etki yaratmaktadır. Bu konuda açılan davalar ise kısa sürede sonuçlanmamaktadır. Usulsüz 'vatandaşlık' dağıtıldığı yönünde haber yapılmasıyla ilgili olarak *Yeni Bakış* gazetesinde çalışan üç gazeteciye özel hayatın gizliliğini ifşa etmek suçundan 2021 yılı Haziran ayında okunan dava Aralık 2022 itibarıyla sonuçlanmamıştır.

Benzer şekilde, İhtiyat Sandığı Dairesi'nde görevi başındayken pornografik video izleyen kamu görevlisini görüntüleyen ve kamuoyuna servis ettiği iddia edilen eden 2 kişiye 2020 yılı Kasım ayında okunan dava Aralık 2022 itibarıyla sonuçlanmamış, mahkeme süreci devam etmiştir.

Zem ve kadihin suç olmaktan çıkarılması da dahil olmak üzere medya özgürlüğünün korunmasına yönelik 'mevzuat' henüz yürürlüğe girmiş değildir. Ancak, bu yönde ceza davası açılması halinde Yüksek Mahkeme kararlarına göre AİHS de göz önünde bulundurulur mahkemelerin karar vermesi gerekmektedir.⁷⁰

Medyanın bağımsızlığını korunabilmesi için diğer önemli eksiklik de ifade özgürlüğü dahil insan hakları konusunda, Paris İlkeleri doğrultusunda çoğulculuğu sağlayacak ve insan haklarının gelişmesi konusunda çalışmalar yapacak bir insan hakları kurumunun henüz kurulmasıdır.

68 'What is a Whistleblower?' (National Whistleblower Center, 2013) <https://www.whistleblowers.org/what-is-a-whistleblower/>. giriş 16/01/2023.

69 Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, Freedom of expression, s.70 (Council of Europe, 2022) https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_10_ENG.pdf, giriş 16/01/2023.

70 *Başsavcılık ile Ulus Matbaacılık* [1998] Birleştirilmiş Yargıtay/Ceza 47-48/98, D.1/2001.

ii. UYGULAMA

Aralık 2022 itibarıyla Kıbrıs'ın kuzeyinde 8 günlük yayın yapan basılı gazete, 10'dan fazla internet gazetesi, 22 özel radyo istasyonu, ⁷¹ BRTK'nun 2 kanallı televizyon yayını ve 10 özel televizyon kanalı vardır. ⁷² Halkın geneli radyo ve televizyon yayınlarına ulaşabilmektedir. Ancak, Etnik, dilsel veya dini azınlıkların yayın yapmaları için kamu tarafından destek sağlanmamaktadır. BRTK, radyo vasıtasıyla Türkçe dışında, İngilizce, Rumca, Almanca, Fransızca, Rusça ve Arapça haber yayını yapmaktadır. Televizyon yayını olarak da İngilizce ve Rumca haberler vardır. Ayrıca, BRTK'nın sürekli İngilizce yayın yapan bir radyo kanalı da bulunmaktadır.

Medyanın bağımsızlığının korunması ile ilgili en ciddi meselelerden birisi, 21 Ocak 2018 tarihinde kabalalık bir grubun, polisin müdahale etmemesini de fırsat bilerek o zamanki adı *Afrika* olan *Avrupa* gazetesine saldırmasının üzerinden 5 yıl geçmesine rağmen sadece 7 saldırgana ceza verilmesidir. Olayda 1. derecede sorumlu olduğu polis tarafından bilinen diğer 8 kişi için herhangi bir dava açılmamıştır. Olayların önlenmemesinden doğrudan polis kurumu sorumlu olmasına rağmen, bu olaydan sonra kurumdan ne bir istifa olmuş ne de herhangi birisine disiplin cezası verilmiştir.

Basın çalışanları sosyal sigortalarının ödenmemesi sorunu ile de karşı karşıyadır. Yüksek Yönetim Denetçisi'nin 2018 yılında yayınlamış olduğu rapora göre, birçok medya kurumu çalışanlarının sosyal sigorta ödemelerini geç yapmaktadır. Bazı medya kuruluşlarının ise Sosyal Sigortalar Dairesi'nde ve İhtiyat Sandığı'nda işveren kayıtlarının dahi olmadığı saptanmıştır. 2 gazetede kayıtsız çalışan kişiler tespit edilmiştir. Bunlardan hareketle, Çalışma Dairesi Müdürlüğü'nün, basın çalışanlarının 'Basın İş Yasası' kapsamındaki haklarının korunması için gerekli takibi ve denetimi zamanında yapmadıkları veya yapamadıkları anlaşılmaktadır. Söz konusu denetimler zamanında yapılmadığı cihetle çok sayıda basın çalışanının, yasal haklarını kullanamadıkları, sosyal sigorta primlerindeki eksiklikleri giderilinceye kadar almaları gereken haklarını alamadıkları, dolayısıyla ciddi bir mağduriyet yaşadıkları raporda vurgulanmıştır. ⁷³ Aynı sıkıntılar 2022 yılında da devam etmiş, bunlara ilaveten söz konusu kişilerin Basın Kartı Komisyonu'ndan basın kartı alma konusunda zorluklar yaşamışlardır.

Bunların dışında 2022 yılında şu önemli gelişmeler yaşanmıştır: Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan aleyhine yaptığı yayınlardan dolayı Avrupa gazetesine 2022 yılında 5 ceza davası açılmıştır;

Yapmış olduğu yayınlar sebebiyle Serhat İncirli'nin Kanal T'deki görevine son verilmiş, ayrıca ders verdiği DAU'deki sözleşmesi feshedilmiştir.

Gazeteciler Birliği Başkanı Ali Kışmır'ın, eski Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı'nın basın danışmanı Ali Bizden'in, yazar Ahmet An'ın Türkiye'ye girişleri 2021 yılında engellenirken 2022'de aynı uygulamaya gazeteciler Aysu Basri Akter ve Başaran Düzgün ile sosyalist örgüt Bağımsızlık Yolu Genel Sekreter Yardımcısı yazar Münür Rahvancıoğlu maruz kalmıştır;

Gazeteci Rasih Reşat yazdığı bir köşe yazısıyla ilgili olarak Cumhurbaşkanı Tatar'ın "şikâyeti ve şikâyet merciinin gördüğü lüzum" üzerine Dış Basın Birliği başkanlığı ve üyeliğinden istifa etmiştir; ⁷⁴

Gazeteci Ulaş Barış'ın Kuzey Kıbrıs TV'deki işine son verildikten sonra 13/6/2022 tarihinde Facebook hesabından "Arkadaşlar destek mesajlarınıza teşekkür ederim. Olay basit. "Birileri" istedi, çalıştığım kurum işime son vermek zorunda kaldı, kendilerine kesinlikle kırgın değilim. Her bitiş yeni bir başlangıçtır. Susmamaya devam edeceğim. Yakında yeniden görüşmek üzere" açıklamasını yaparak yaşadıklarını özetlemiştir.

İlgili dönemde basın özgürlüğünü geriletecek olan 'Fasıl 154 Ceza Yasası (Değişiklik) Yasa Tasarısı', 'Müfsidane Yayınlar (Değişiklik) Yasa Tasarısı', 'Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması (Değişiklik) Yasa Tasarısı'na karşı Ulaş Barış muhalefet etmekteydi.

İnternet üzerinden yayın yapan Kıbrıs Tercüman isimli gazete, Gazeteciler Birliği Başkanı Ali Kışmır ile *Yenidüzen* gazetesi yazarı ve aynı zamanda SİM TV program yapımcısı Serhat İncirli'ye şiddet tehdidinde bulunmuştur. ⁷⁵

Bu gelişmeler yaşanırken, özellikle Cumhurbaşkanı ve hükümetteki siyasetçileri sosyal medya üzerinden eleştiren kişilere soruşturma başlatılması ve haklarında ceza davaları açılması günlük hayatın parçası olmuştur.

5. YAZILI MEDYA

i. 'MEVZUAT'

Gazeteler basılmadan ve yayımlanmadan önce beyanname ve teminat vermek zorundadırlar. ⁷⁶ Söz konusu beyanname, ilgili gazetenin sahibi olduğu belirtilen kişi tarafından bir yargıç huzurunda yeminle yapılmış ve imzalanmış bir beyanname. Beyanname, gazetenin tam ismi, gazetenin basılması tasarlanan binanın adresini, gazetenin her bir sahibinin isim ve adreslerini, gazetenin hangi dilde yayın yapacağını, gazetenin süre açısından hangi aralıklarla yayınlanacağını ve reklamlar için alınması düşünülen ücretleri kapsamaktadır. Bu bilgilerin değişmesi halinde 3 gün içerisinde İçişleri Bakanlığı'na bilgi verilmesi gerekmektedir. ⁷⁷ Bu kurallara uymayanların bir yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilmesine yönelik düzenlemenin ⁷⁸ ağır bir ceza olduğunu ve uluslararası insan hakları standartlarının gerisinde kaldığını söylemek mümkündür.

Bir diğer önemli konu olan düzeltme ve cevap hakkı, 'Anayasa'nın 31. maddesinde düzenlenmiş olan bir haktır. Radyo ve televizyon yayınlarında düzeltme ve cevap hakkının nasıl kullanılacağına ilişkin olarak düzenlemeler yapılmıştır. Diğer türlü yayınlarla, örneğin yazılı basın veya sosyal medyayla ilgili düzenlemeler yapılmış değildir. ⁷⁹

ii. UYGULAMA

Düzeltilme ve yayın hakkının 'Anayasa' bir hak olarak düzenlenmiş olmasına rağmen uygulamada çok fazla kullanıldığını söylemek zordur. ⁸⁰

⁷⁵ Serhat İncirli, 'Kışmır'ın de benim de videomuz yok, videosu olanlar korksun' (Yeni Düzen, 23 Aralık 2023) <https://www.yeniduzen.com/kismirin-de-benim-de-videomuz-yok-videosu-olanlar-korksun-19976yy.htm> giriş 17.01.2023.
⁷⁶ Fasıl 79 Basın Yasası 1947 m.31.(a) ve 31.(b).
⁷⁷ Fasıl 79 Basın Yasası 1947 m.4.(a).
⁷⁸ Fasıl 79 Basın Yasası 1947 m.3.(6).
⁷⁹ '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası 1997 m.35, 50/1983 Bayrak Radyo – Televizyon Kurumu Yasası 1983', m.23.
⁸⁰ Basın Hukuku ile ilgili sürekli davalar yapan yazarın şahsi görüşü.

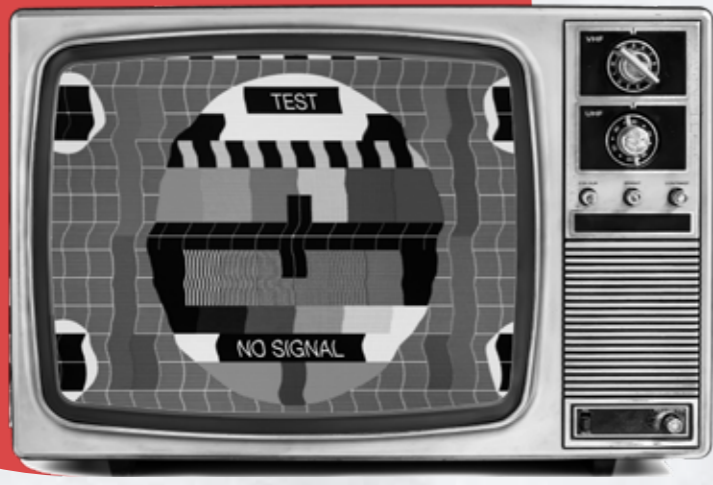
⁷¹ <https://pio.mfa.gov.ct.tr/radyo-kanallari/> (en son giriş 16/02/2023).

⁷² <https://pio.mfa.gov.ct.tr/tv-kanallari/> (en son giriş 16/02/2023).

⁷³ Emine Dizdarlı, 'Ombudsman Emine Dizdarlı KTGB ve Basın-Sen Raporunu Yayınladı' (Ombudsman, 31 Mayıs 2018) <http://ombudsman.gov.ct.tr/BA%5C%9EVURU-RAPORLARI/ombudsman-emine-dizdarli%4b1-k%4b1br%4b1s-1252rk-gazeteciler-birli%4c9fi-ve-bas%4bn-emek23lileril60-sindikas%4bn%4bn-raporunu-yay%4c4bnlad%4cb> giriş 17.01.2023.

⁷⁴ Başyazı, 'Rasih Reşat Dış Basın Birliği Başkanlığı ve Üyeliğinden İstifa Etti' (Kıbrıs Postası, 26 Nisan 2022) <https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n420350-rasih-resat-dis-basin-birli%4b-baskanligi-ve-uyeliginden-istifa-etti> giriş 17.01.2023.

6. RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI

i. 'MEVZUAT'

Yukarıda belirtildiği üzere, radyo ve televizyon yayıncılığıyla ilgili olarak "Yayın Lisansı" vermeye yetkili kurum olan YYK'nın oluşumu bağımsız bir görüntü çizmemektedir. Bunun dışında, siyasi partiler, sendikalar, vakıflar, dernekler, odalar, meslek kuruluşları, belediyeler ve kooperatiflerin herhangi bir radyo ve televizyon yayını yapmalarının sınırlandırılması ifade özgürlüğü konusunda altı çizilmesi gereken sıkıntılı durumlardan bir tanesidir.

'Mevzuata' göre, mahkeme kararları saklı kalmak koşuluyla yayınlar önceden denetlenemez ve durdurulamaz.⁸¹ Mahkemelerin genel olarak ara emri verme konusundaki yetkileri dışında radyo ve televizyon yayınlarının durdurulması için özel bir düzenleme yoktur. İçtihadı göre, mahkemele- rin bu yetkilerini çok sınırlı bir şekilde kullanmaları gerekmektedir.⁸²

Herhangi bir kurumun yayın durdurma gibi bir yetkisinin olmamasına rağmen, 'Seçim ve Halk Oylaması Yasası' halk oylaması ve seçim süresince seçimlerin demokratik bir şekilde yapılabilmesi için radyo ve televizyon yayınlarına sınırlamalar getirmektedir.⁸³ Diğer yandan, seçim veya halkoyla- ması günü saat 19.00'a kadar kamu radyoları ve her türlü yayın organları tarafından seçim, halkoy- laması ve sonuçlarıyla ilgili haber, tahmin ve yorum yapılması yasaktır.⁸⁴ Saat 19.00 ile 21.00 arasın- da kamu radyolarında ancak Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından verilecek haber ve tebliğler yayınlanabilmektedir.⁸⁵ Saat 21.00'den sonra bütün yayınlar serbesttir.⁸⁶

Kamuya bağlı daire, müessese ve ortaklıklar ile kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluşların yöneticileri, yetkili ve sorumluları ile görevlileri aşağıdakileri belirtilen hallerde bir suç işlemiş olurlar ve mahku- miyetleri halinde asgari ücretin iki katına kadar para cezasına veya iki yıla kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilirler.

- Seçim süresince yapılamayacak işleri yapması⁸⁷ ve
- Törenlere ait yasaklara uymama⁸⁸ talimatını veren ve/veya söz konusu maddelerin kurallarına aykırı davranma.

Kuşkusuz ki bu suçlar radyo ve televizyon yayınları ile de işlenebilmektedir. 'YSK, Seçim ve Halk Oylaması Yasası'na aykırı bir şekilde yapılan yayınlara son verilmesi için ilgili kuruma bildirim yapı- bilir. Bu talebi yerine getirmeyenler, suç işlemiş olurlar ve mahkûmiyetleri halinde asgari ücretin üç katına kadar para cezasına veya bir aya kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırı- labilirler.⁸⁹

ii. UYGULAMA

BRTK'nın 2021 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, seçim propaganda sürecinde Ersin Tatar lehine seçim yasaklarına aykırı bir şekilde yayın yapmasından dolayı Kurum Müdürü Meryem Özkurt'un 2 ay hapis cezası alması kamuoyunda büyük yankı yapmıştır. Lefkoşa Kaza Mahkemesi tarafından verilen 2 ay hapis cezası istinaf edilmesine rağmen Yüksek Mahkeme verilen hapis ce- zasını bozmamıştır. Yüksek Mahkeme, kararında, seçim sürecinin güvenlik içinde düzenli, doğ- ru, dürüst ve tarafsız bir şekilde yürütülmesinin sağlanmasının kamu menfaatinin gereği olduğunu vur- gulamıştır. BRTK Müdürü'nün aldığı ceza sonrası bazı siyasilerin bu tür yayın yapmasını kendilerinin teşvik ettiklerini ima eden demeçler vermiş olmasına rağmen söz konusu kişilerle ilgili olarak resmi bir şikâyette bulunulmamıştır.⁹⁰

Yüksek Mahkeme bu yönde karar vermiş olmasına rağmen YYK, BRTK'ya '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası'nda⁹¹ düzenlenen yayın ilkelerini ihlal ettiği için ceza vermemiştir.

7. MEDYA ÇEŞİTLİLİĞİ

i. 'MEVZUAT'

Medya çeşitliliğinin korunması için 'mevzuatta' kayda değer düzenlemeler yoktur. Diğer taraftan, eğitim sisteminde de insan hakları müfredatı ve "aktif öğrenme" dahil olmak üzere herkes için eğiti- me ilişkin ulusal politika henüz yürürlüğe girmemiştir. Savaş propagandasının yasaklanmasıyla ilgili olarak 'mevzuat' yürürlüğe girmemiş ve hatta bu konu ne otoriteler ne de sivil toplum tarafından tartışılmıştır. Günümüzün insan hakları standartlarına uygun bir şekilde sadece Cinsiyete, Cinsel Yö- nelime veya Cinsiyet Kimliğine Yönelik Zem ve Kadih başlığı altında nefret söylemi düzenlenmiştir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere bu düzenleme milliyete, ırka ve dini nefreti savunmaya yönelik bir suç değildir. Söz konusu düzenleme 2014 yılında yapılmış, 2020 yılında da tadil edilmiştir.

ii. UYGULAMA

Kıbrıs Türk otoriteleri ulusal gazetelere reklam vermelerine rağmen muhalif *Avrupa* gazetesi bun- lardan neredeyse hiç faydalanmamaktadır. Birçok gazetenin hayatta kalması söz konusu reklam- lara bağlıdır.

8. KAMUSAL YAYINCILIK

i. 'MEVZUAT'

Karasal radyo ve televizyon yayın izni alan kuruluşlar, izin tarihinden başlayarak en geç birinci yılın sonunda Kıbrıs'ın kuzeyin alanının %75'ine yayınlarını ulaştırmak ve zaman paylaşımı veya dönü- şümlü yayınlar hariç günde asgari 12 saat yayın yapmak zorundadırlar.⁹²

'50/1983 sayılı BRTK Yasası'na göre, BRTK yayınlarını yansızlık ilkesine bağlı kalarak yürütmekle yü- kümlüdür.⁹³ Bununla beraber, BRTK'nın uyması gereken yayın ilkeleri arasında, yukarıda da deği- nildiği gibi, insan haklarına dayanan demokratik, laik ve sosyal hukuk yönetim ilkelerinin toplumda yerleşmesine ve gelişmesine yardımcı olmak da vardır.⁹⁴

Yukarıda anlatıldığı gibi BRTK bütçesi bağımsızlıktan uzak bir görüntü çizmektedir.

YYK'nın gelirleri, vermiş olduğu hizmetler uyarınca elde edilen gelirler ve 'yasa'sı uyarınca tahsil edilecek para cezalarıdır.⁹⁵ TAK'ın gelirleri ise her yıl bütçeden Ajans'a yapılan katkı ve verdiği hiz- metler karşılığında elde edilen gelirlerdir.⁹⁶ Bütçe bağımsızlığına gölge düşüren her üç kurumla ilgili olarak hesaplarının Meclis tarafından onaylanmasıdır.⁹⁷ Ayrıca, her 3 kurumun da bütçesi Sayıştay denetimine tabidir.

81 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası', madde 33.
82 Gülhan Alp ile Poli Investment Ltd, Havadis Gazetesi ve diğerleri arasında [2011] Yargıtay/hukuk Numara:138/2011, D. No:3/2012.
83 '5/1976 Seçim ve Halk Oylaması Yasası' 1976 m. 68., 69., 70., 71(A), 80.
84 '5/1976 Seçim ve Halk Oylaması Yasası' 1976 m.104.(1).
85 '5/1976 Seçim ve Halk Oylaması Yasası' 1976 m.104.(2).
86 '5/1976 Seçim ve Halk Oylaması Yasası' 1976 m.104.(3).
87 '5/1976 Seçim ve Halk Oylaması Yasası' 1976 m. 79.
88 '5/1976 Seçim ve Halk Oylaması Yasası' 1976 m. 80.
89 '5/1976 Seçim ve Halk Oylaması Yasası' 1976 m. 170.

90 Başyazı, 'BRTK Müdürü Meryem Özkurt'a 2 Ay Hapis Cezası!' (Kıbrıs Postası, 7 Haziran 2022) <https://www.kibrispostasi.com/c57-Adli_Haberler/n425660-brtk-muduru-meryem-ozkurta-2-ay-hapis-cezası-giriş-17.01.2023>
91 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası' 1997 m. 5.
92 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası' 1997, m. 27.(1).
93 '50/1983 Bayrak Radyo - Televizyon Kurumu Yasası' 1983, m.4.
94 '50/1983 Bayrak Radyo - Televizyon Kurumu Yasası' 1983, m.4. (2).
95 '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası' 1997 m. 15.(1).
96 '41/11 Türk Ajansı Kıbrıs (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası' 2011 m. 53.
97 '50/1983 Bayrak Radyo - Televizyon Kurumu Yasası' 1983, m.50.(4), 37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları 'Yasası' m. 15.(3), 41/11 Türk Ajansı Kıbrıs Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası' 2011 m. 54.(4).

ii. UYGULAMA

BRTK hesap verilebilirliği çok düşük bir kurumdur. Bununla beraber, BRTK'nın kamu hizmeti yayıncılığının, bağımsız ve tarafsızlığının, yayınlarını insan haklarına dayanan demokratik, laik ve sosyal hukuka dayalı yönetimin gereklerine ve '37/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası'nın 5. maddesinde belirtilen diğer yayın ilkelerine uygun yayın yapıp yapmadığının denetimi YYK'ya aittir.

9. DİJİTAL HAKLAR

i. 'MEVZUAT'

Herkesin makul bir ücret karşılığında elektronik haberleşme şebeke ve hizmetlerden yararlanmasını sağlayacak uygulamaların teşvik edilmesi 'Elektronik Haberleşme Yasası'nda temel bir ilke olarak düzenlenmiştir. ⁹⁸ Bununla beraber, özür, ⁹⁹ yaşlı ve sosyal açıdan korunmaya muhtaç kesimlerin teknolojik yenilikleri kullanmaları da dahil olmak üzere özel ihtiyaçlarının dikkate alınması da yasanın temel ilkelerinden bir tanesidir. ¹⁰⁰ Ayrıca, bunlarla sınırlı olmamak üzere serbest ve etkin rekabet ortamının sağlanması ve korunması, ¹⁰¹ Kıbrıs'ın kuzeyinin her yerinde geniş kapsamlı elektronik haberleşme hizmetlerinin sunulması, ¹⁰² tüketici hak ve menfaatlerinin korunması ve gözetilmesi ¹⁰³ de bu 'yasa' tarafından garanti altına alınan temel ilkelerdendir.

İnternette ifade özgürlüğü 'yasa'lar tarafından özel bir şekilde korunmamaktadır. Ancak mahkeme kararlarına göre, internet üzerinden yapılan yayınlarda da ifade özgürlüğü 'Anayasa' ve AIHS kapsamında korunmaktadır. ¹⁰⁴ Ayrıca, AIHM, ifade ve haber alma özgürlüğünün kullanımı için internetin başlıca araçlardan biri haline geldiğini kabul etmiştir. ¹⁰⁵

Haberleşmenin gizliliğini ihlal suçunun sosyal medya aracılığıyla işlenmesi hapislikle de cezalandırılabilen bir suç olarak düzenlenmiştir. ¹⁰⁶ Kişiler arasındaki aleni olmayan konuşmaların bir aletle dinlenilmesi ve kayda alınması, sosyal medya aracılığıyla işlenmesi, sosyal medya aracılığıyla yayılması veya ifşa edilmesi de hapislikle de cezalandırılabilen bir suç olarak düzenlenmiştir. ¹⁰⁷ Diğer yandan, Özel Hayatın Gizliliğini İhlal suçu altında kişilerin özel hayatlarına ilişkin görüntü veya sesleri sosyal medya aracılığıyla ifşa etmek, ¹⁰⁸ kişilerin özel hayatına ilişkin kayıtları sosyal medya aracılığıyla ifşa etmek, ¹⁰⁹ veya ifşa edilmiş bir kaydı yaymak ¹¹⁰ da hapislikle de cezalandırılacak bir suçtur.

Misillemeye maruz kalmadan ifade özgürlüğünün kullanılması için önemli olan çevrimiçi "anonimlik hakkı"yla ilgili bir yasal düzenleme Aralık 2022 itibarıyla yürürlüğe girmiş değildir. Benzer şekilde, bazı durumlarda kişilerin, adları arandıktan sonra kendileri hakkında görünen bilgilerin arama motorlarından liste dışı bırakılmasını talep etmelerine olanak tanıyan bir çareyi ifade eden "Unutulma hakkı"yla ¹¹¹ ilgili olarak bir düzenleme hayata geçirilmemiştir.

ii. UYGULAMA

2022 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla 289,840 sabit geniş bant internet aboneli bulunmaktadır. ¹¹² Ayrıca, yine aynı tarih itibarıyla 395.000 akıllı telefon ve tablet kullanıcısı bulunmaktadır. ¹¹³ Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu'na verdiğimiz 16 Ocak 2023 tarihli bilgi talep dilekçesi sonucunda verilen cevapta Kıbrıs Türk nüfusunun yaklaşık olarak %99'u mobil ağ (2G ve 3g) tarafından kapsamaktadır.

⁹⁸ '6/2012 Elektronik Haberleşme Yasası' 2012, m.13.(4).
⁹⁹ Her ne kadar da insan hakları hukuku terminolojisinde "özür" kelimesi yerine "engelli" veya "özel gereksinimli" kelimeleri kullanılsa da ilgili 'yasa' da hala daha "özür" kelimesi kullanıldığı için yukarıda "özür" kelimesi kullanılmıştır.
¹⁰⁰ '6/2012 Elektronik Haberleşme Yasası' 2012, m.13.(8).
¹⁰¹ '6/2012 Elektronik Haberleşme Yasası' 2012, m.13.(1).
¹⁰² '6/2012 Elektronik Haberleşme Yasası' 2012, m.13.(2).
¹⁰³ '6/2012 Elektronik Haberleşme Yasası' 2012, m.13.(3).
¹⁰⁴ Anayasa Mahkemesi 11/2020 (D.4/2020).
¹⁰⁵ Ahmet Yıldırım v. Türkiye (2012) ECHR 3003.
¹⁰⁶ '32/2014 Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması Yasası' 2014 m.5.
¹⁰⁷ '32/2014 Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması Yasası' 2014 m.6.
¹⁰⁸ '32/2014 Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması Yasası' 2014 m.15.(3).
¹⁰⁹ '32/2014 Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması Yasası' 2014 m.15.(4).(A).
¹¹⁰ '32/2014 Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması Yasası' 2014 m.15.(4).(B).
¹¹¹ Başyazı, 'Policy Brief: The Right to be Forgotten' (Article 19, 29 March 2022).<https://www.article19.org/resources/policy-brief-the-right-to-be-forgotten/> giriş 17.01.2023.
¹¹² Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu, Elektronik Haberleşme Sektörü 3 Aylık Veriler Raporu 2022-3. Çeyrek, Pazar Verileri Sektörel Raporlar 2022 s.51, <https://www.bthk.org/Documents/raporlar/pazar-verileri-sektorel-raporlar/2022%20Q3%20Raporu.pdf> giriş 17.01.2023.
¹¹³ Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu, Elektronik Haberleşme Sektörü 3 Aylık Veriler Raporu 2022-3. Çeyrek, Pazar Verileri Sektörel Raporlar 2022 s.35 <https://www.bthk.org/Documents/raporlar/pazar-verileri-sektorel-raporlar/2022%20Q3%20Raporu.pdf> giriş 17.01.2023.

Kıbrıs'ın kuzeyinde nüfusa göre sabit geniş bant penetrasyon oranı %40,3, mobil penetrasyon oranı ise %105,1'dir. 2022 yılı üçüncü çeyrek itibarıyla sabit geniş bant abonelerinin yaklaşık %34,8'inin 10 Mbit/s hızı tercih ettikleri gözlenmiş, bunu %29,7 ile 10 Mbit/s üzeri hızları tercih eden aboneler izlemiştir. Geri kalan aboneler ise %19,3'ü 5 Mbit/s hız, %5 ile 10 Mbit/s hız, %8,5'i ise 4 Mbit/s ve altı hız tercih etmişlerdir.

2022 yılında Kurum'a gönderilen mahkeme kararları gereğince Kurum toplam 3015 URL adresine erişim engeli kararı vermiş ve erişime kapatılmasını sağlamıştır. Bu adreslerden 14'ü haricinde, engellenen sitelerin tümü yasadışı sanal bet ve/veya ekonomik dolandırıcılık faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

10. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Basın Emekçileri Sendikası, Gazeteciler Birliği, İnsan Hakları Platformu ve ona üye olan örgütler, eğitim ve bazı kamu sendikaları ifade özgürlüğünün korunması için ciddi çalışmalar yürütmektedirler. İfade özgürlüğü ihlalleri genellikle kişilere açılan davalar neticesinde ortaya çıkmaktadır. 'Anayasa' ve 'Yüksek Yönetim Denetçisi (Ombudsman) Yasası', Ombudsman'ın Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisi, Bakanlar Kurulu, Mahkemeler, Hukuk Dairesi, Kamu Hizmeti Komisyonu, Sayıştay ve Polis Örgütü dış politikayı ve Kıbrıs'ın kuzeyini savunmasını ilgilendiren konularda işlem yapmaya yetkili olmamasından dolayı ¹¹⁴ Yüksek Yönetim Denetçisi (Ombudsman) ifade özgürlüğü konusunda yetkileri sınırlı olan bir kurumdur. Yukarıda açıklanan Paris İlkeleri'ne uygun bir şekilde kurulmuş Yüksek Yönetim Denetçisi Kurumunun ya da başka bir Ulusal İnsan Hakları Kurumu'nun olmayışı ifade özgürlüğünü aktif bir şekilde savunan sivil toplum örgütlerinin işini zorlaştırmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Her ne kadar iç hukukun parçası olan uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve 'Anayasa' ifade özgürlüğünün korunmasına özel bir önem verse de, uygulama da siyasi otoriteler bu durumun tam tersine hareket etmektedirler.

'Mevzuat' da günün gereklerini karşılayamamaktadır. Bu çerçevede 'mevzuatta', kişilerin özgürlüklerinden mahrum kalmasına sebep olabilecek ve düşüncelerini özgürce ifade etmekten çekinebilecekleri düzenlemeler yürürlüktedir. Siyasi otoritelerin, söz konusu 'mevzuat' ortadan kaldırmak yerine, ifade özgürlüğüyle çelişen 'mevzuat' yapma derdinde oldukları gözlemlenmektedir. Uygulamada, ifade özgürlüğüyle ilgili ceza davaları açılırken, AIHM kararları göz önünde bulundurulmamaktadır. Bunların dışında, bazen davalar makul bir sürenin içerisinde sonuçlanmamakta, adil yargılama ilkesi ihlal edilmektedir.

2022 yılında, ifade özgürlüğünü siyasi kişilere karşı kullananlara ceza davalarının açılması neredeyse bir gelenek haline gelmiştir.

Bilgi edinme hakkıyla ilgili olarak siyasi otoriteler pek çok kez böyle bir hak yokmuş gibi hareket etmekten çekinmemektedirler. Bağımsızlığı sorgulanabilir bir kurul olan Bilgi Edinme Kurulu'na yeterli sayıda başvuru yapılmamaktadır.

Medya bağımsızlığıyla ilgili olarak 'Basın İş Yasası' bazı koruyucu düzenlemeler içerse de, medya bağımsızlığını yasal olarak garanti altına aldığı söylenemez. Birçok basın çalışanı düşünceleri nedeniyle görevlerini kaybetmişlerdir. Kamu yayıncılığı yapan kurumlar ve YYK'nın yönetim kurullarının oluşumu da bağımsız bir görüntü çizmemektedir.

¹¹³ 'Anayasa' madde 114.(3) ve 'Yüksek Yönetim Denetçisi (Ombudsman) Yasası', madde 13.(A) ve 13.(B).

Bu raporda anlatılan sorunların çözülmesi için başlıca öneriler aşağıdaki gibidir:

- 1.** 'Mevzuatın' taranıp ifade özgürlüğü ile sorunlu olan düzenlemelerin değiştirilmesi;
- 2.** İfade özgürlüğüyle ilgili ceza davaları açılmadan önce bunlar hakkında daha iyi etüt yapılması ve AİHM içtihadının göz önünde bulundurulması;
- 3.** İfade özgürlüğünü etkileyen davaların makul bir zamanda sonuçlanması için önlem alınması;
- 4.** Bilgi Edinme Kurulu'nda savcılığın yer almaması;
- 5.** Bilgi Edinme Kurulu'na yapılan başvuru sayısının artması için çalışma yapılması;
- 6.** Ulusal İnsan Hakları Kurumunun kurulması;
- 7.** Gazetecileri medya patronlarının sansürlerine karşı korumak için 'Basın İş Yasası'nda daha koruyucu önlemler alınması;
- 8.** Basın çalışanlarının görevlerine son verilmesinin zorlaştırılması;
- 9.** BRTK, TAK ve YYK yönetim kurullarının bağımsız hale getirilmeleri;
- 10.** Kamu yayıncılığı yapan kurumlarda farklı gruplarının seslerini duyurabilmeleri için gerekli önlemlerin alınması;
- 11.** Gazeteler basılmadan ve yayımlanmadan önce beyanname ve teminat vermeyenlerin özgürlüklerinden mahrum kalabileceklerine dair düzenleme içeren 'Fasıl 79 Basın Yasası'nda gerekli düzenlemelerin yapılıp, özgürlükten mahrum kalma cezasının kaldırılması;
- 12.** Medya çeşitliliğinin korunması için 'mevzuatta' düzenlemeler yapılması;
- 13.** Eğitim sisteminde insan hakları müfredatı ve "aktif öğrenme" dahil olmak üzere herkes için eğitime ilişkin bütünsel bir politikanın yürürlüğe girmesi;
- 14.** Savaş propagandasının yasaklanması;
- 15.** BRTK'nın kamu hizmeti yayıncılığını, bağımsız ve tarafsızlığını, insan haklarına dayanan demokratik, laik ve sosyal yönetim ilkeleri gereklerine uygun yayın yapıp yapmadığını kontrol etmek üzere denetimin artırılması.

 Girne Caddesi 168, Lefkoşa

 insanhaklariplatformu@gmail.com

 ihp.hrp **ihp.hrp** **ihp_hrp**

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmağ zorunda değildir.

**İnsan
Hakları
Platformu**
Human Rights Platform